

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Миргород Валерії Валеріївни на дисертацію Швайки Миколи Миколайовича на тему «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертації. Права та свободи людини і громадянина є основою правового порядку в будь-якій державі. Це означає, що їхнє закріплення у Конституції та законодавчих актах України покладає на усіх учасників правовідносин як певний обсяг можливостей з реалізації своїх законних інтересів, так і обов'язки у різних видах правової взаємодії. Тобто, фундаментальність прав та свобод людини і громадянина, їхній філософсько-світоглядний зміст та суспільна значимість встановлюють порядок взаємовідносин між носіями таких юридичних можливостей та іншими відповідними учасниками правовідносин.

Адміністративне право як галузь права передбачає переважно імперативний характер регулювання відносин між фізичними і юридичними особами з одного боку та суб'єктами владних повноважень – з іншого. У цьому сенсі права, свободи та законні інтереси фізичних і юридичних осіб й досі залишаються не до кінця визначеним правовим явищем, що перебуває під сферою адміністративно-правового забезпечення.

Людиноцентристський підхід до визначення сутності предмету адміністративного права та стрімкі євроінтеграційні та євроатлантичні процеси, до яких долучена наша країна, зумовили суттєву зміну поглядів на призначення адміністративного права, однак маємо констатувати, що у практичній площині в Україні так і не відбулось реального «наближення» публічної адміністрації до потреб фізичних та юридичних осіб. Крім того, потребує удосконалення правове регулювання діяльності публічної

адміністрації у правоохоронній сфері з метою, аби обсяг компетенції суб'єктів владних повноважень не призводив до звуження обсягу прав та свобод фізичних і юридичних осіб.

Актуальність обраної теми визначається також необхідністю дослідження проблем детермінації окремих складових юридичного механізму забезпечення прав людини органами і підрозділами СБУ, чітке теоретико-правове визначення та обґрунтування яких є основою для розкриття основних питань реформування відповідного адміністративного законодавства України. З метою підвищення ефективності роботи системи державних органів, наділених правоохоронними функціями, на сьогодні велике значення має науковий пошук перспективних форм і напрямів реалізації державної політики у галузі прав людини та сектору безпеки і оборони України.

У цьому контексті дисертацію Швайки М.М. цілком логічно вважати актуальною та своєчасною. Ґрунтовне дослідження здобувачем питань адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ з урахуванням сучасних досягнень адміністративно-правової науки певною мірою заповнює наявну прогалину і сприяє подальшому розвитку вітчизняної наукової думки.

З огляду на вищевикладене, вбачається доцільним ґрунтовне дослідження питань подальшого розвитку та вирішення проблематики. Отже, дисертаційна робота Швайки М.М. саме і демонструє комплексний підхід до аналізу зазначеної тематики та розв'язання наявних практичних проблем, є доволі актуальною у вітчизняній доктрині адміністративного права.

Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020, Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 16.02.2022 №56/2022, Концепції реформування Служби безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 20.03.2008 №249/2008, Національної стратегії у сфері прав людини,

затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 №119/2021, Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки, затвердженої Указом Президента України від 27.09.2021 № 487/2021, Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, затвердженої Указом Президента України від 26.08.2021 № 448/2021.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Методологія дослідження зазначеної проблеми обрана відповідно до об'єкта та предмета дисертаційної роботи, з урахуванням сформульованої мети та відповідних завдань. Це дозволило здобувачу розглянути визначену проблему у динаміці й взаємозв'язку з іншими закономірними явищами суспільного життя.

Мета дисертації сформульована таким чином, щоб на підставі узагальнення положень чинного законодавства, юридичної практики, закордонного досвіду та доктринальних розробок окреслити нові концептуальні положення з адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ з урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників реалізації державної політики України в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції, та, відповідно, розробити пропозиції з удосконалення нормативно-правової бази у цій сфері.

Відповідно до поставленої мети в дисертації повністю виконано такі завдання: з'ясувати сутність, значення й особливості розвитку інституту забезпечення прав і свобод людини та громадянина в адміністративно-правовій доктрині України; розглянути специфіку структурних елементів адміністративно-правового статусу СБУ, її системи та функцій; окреслити сучасний стан державної політики України у сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина СБУ; розкрити адміністративно-правові засади оперативної-службової діяльності органів і підрозділів СБУ; визначити й схарактеризувати основні напрями та юридичні засоби адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ; окреслити напрями, форми й коло суб'єктів взаємодії СБУ з органами

публічної влади та громадськістю з питань забезпечення прав і свобод людини та громадянина; проаналізувати й систематизувати основні міжнародні нормативно-правові акти з питань діяльності СБУ в галузі прав людини; означити й обґрунтувати напрями розвитку адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ.

Досягти обраної мети дисертанту дозволило не лише логічно побудований та чітко викладений матеріал у дисертації, але й опрацьована література, список якої є доволі значним, а ознайомлення з ним дозволяє стверджувати, що він є цілком повним і достатнім, адже вивчені та проаналізовані теоретичні напрацювання вчених, які досліджували ті чи інші аспекти запобігання корупції, пов'язаних із ними питань. Крім того, був здійснений досить детальний та критичний аналіз чинного законодавства.

Представлена на рецензування дисертація є комплексним науковим дослідженням, яке виконане дисертантом особисто. Вищевказане дає підстави стверджувати, що сформульовані у дослідженні наукові положення, висновки і рекомендації мають достатню міру обґрунтованості та достовірності.

Наукова новизна і практична цінність одержаних результатів. Наукова новизна отриманих результатів базується на сучасному рівні постановки проблеми, її актуальності, значущості для науки адміністративного права, практичної діяльності органів державної влади. Це дослідження є одним із перших ґрунтовних праць, у якій комплексно проаналізовано адміністративно-правові засади забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ з урахуванням сучасного стану вітчизняної адміністративно-правової доктрини. Здобувачем продемонстровано характерні особливості власних напрацювань, які відрізняють його роботу від наукових доробків інших українських дослідників.

У науковій роботі висунуто низку положень, нових у концептуальному плані й важливих для юридичної практики, з яких особливу увагу заслуговують такі:

1) постановка та актуалізація автором питання про необхідність теоретичного узагальнення розуміння сутності, значення й особливостей розвитку інституту забезпечення прав і свобод людини та громадянина в адміністративно-правовій доктрині України. Обґрунтування адміністративно-правового забезпечення як систематичного і цілеспрямованого державно-владного організаційного й управлінського впливу суб'єктів владних повноважень, регламентованим адміністративним законодавством через застосування адміністративно-правового інструментарію для створення оптимального соціального середовища, яке забезпечує ефективне й результативне впровадження, реалізацію, охорону, захист, відновлення й розвиток конституційних прав і свобод людини та громадянина;

2) розробка низки авторських дефініцій, які враховують аспекти доктринального тлумачення відповідних понять, обґрунтування доцільності їхнього нормативного закріплення, що дозволить спростити практику реалізації значної кількості правових норм у сфері реалізації, охорони та захисту прав людини з боку СБУ, адже вміщують конкретні визначення, що спрощує їхнє розуміння та тлумачення;

3) визначення актуальних проблем систематизації міжнародно-правових актів і вітчизняного адміністративного законодавства щодо адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ, у результаті чого надано обґрунтування внутрішнього (національний) та зовнішнього (міжнародній) напрямів розвитку цієї сфери;

4) обґрунтування необхідності налагодження стійкого функціонування механізму адміністративно-правового забезпечення прав людини в діяльності органів і підрозділів СБУ, яке покликане за допомогою відповідного юридичного інструментарію створити сприятливі умови для усунення чинників, що зумовлюють виникнення підґрунтя для вчинення обмеження чи порушення конституційних прав людини і громадянина.

Здобувачем розроблено й інші наукові положення, які є новими для теорії адміністративного права, а також варто підтримати розроблені

здобувачем пропозиції та рекомендації щодо внесення змін до чинного законодавства у цій сфері. Отже, в цілому дисертація носить завершений характер, мета дослідження досягнута, завдання роботи виконані. Все наведене свідчить про належний рівень наукової новизни у дисертації та її достовірність.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони мають як науково-теоретичну, так і практичну сферу застосування та використання. Положення та висновки дисертації можуть бути підґрунтям для подальшого дослідження питань реалізації правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина в діяльності СБУ, визначення шляхів удосконалення та розвитку адміністративно-правового регулювання у цій сфері.

Повнота викладення матеріалів у публікаціях, положеннях, висновках і рекомендаціях, сформульованих у дисертації. Основні положення дисертації знайшли відображення в 5 наукових статтях та у 5 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи дисертацію в цілому, її наукову новизну, теоретичну і практичну значущість та відмічаючи її відповідність вимогам, які пред'являються до такого виду робіт, доцільно зазначити про певні зауваження щодо положень роботи, які потребують уточнення. Також окремі зауваження стосуються дискусійних питань і вимагають від дисертанта додаткової аргументації.

1. Підрозділ 1.1 дисертації присвячено важливим аспектам визначення сутності, значення та характеристики розвитку інституту забезпечення прав і свобод людини та громадянина в адміністративно-правовій доктрині України. В означеному контексті потребує додаткової аргументації та роз'яснення ключової думки автора щодо прямої кореляції ефективності реалізації етапів адміністративно-правової реформи в Україні зі ступенем охоплення людиноцентризмом сфери правового забезпечення суб'єктивних прав і свобод людини та громадянина суб'єктами публічної адміністрації.

2. У підрозділі 2.2 дисертації автор розглядає правові засоби як сукупність взаємопов'язаного юридичного інструментарію, форм і методів публічного адміністрування, за допомогою яких компетентні суб'єкти владних повноважень здійснюють системний державно-управлінський вплив на відповідні суспільні відносини. Покласифіковано такі засоби з урахуванням сфери забезпечення прав і свобод людини та громадянина за низкою диференційних ознак. Однак, поза належною увагою автора залишилося врахування особливостей організаційно-цільового та функціонального аспектів реалізації адміністративно-правових засобів у правоохоронній сфері.

3. Питання взаємодії СБУ з органами публічної влади та громадськістю щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина розкрито у підрозділі 2.3. Обґрунтовано представлено відповідну сферу діяльності у двох площинах. Перша з яких включає загальноуправлінську, регіональну, спеціальну, спеціалізовану, координаційну і контрольно-наглядову ланки. Водночас саме координаційна взаємодія з органами державної влади окреслена частково та потребує деталізації в частині визначення суб'єктів і форм такої співпраці.

4. Ключовою позицією дисертанта, яка пронизує всю наукову працю, є те, що процеси європейської та євроатлантичної інтеграції України зумовлюють необхідність для органів і підрозділів СБУ розвивати ефективні адміністративно-правові механізми забезпечення прав і свобод людини та громадянина у своїй діяльності. Дисертаційна робота лише виграла б, якби автор поряд з викладом загального обґрунтування нагальної необхідності повного довиконання договірних і міжнародно-правових зобов'язань України як прогнозованого та добросовісного партнера країн ЄС та США, запропонував більш конкретні кроки покращення взаємин публічної адміністрації зі світовою демократичною спільнотою в означеній сфері.

Наведені спірні положення і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка носить самостійний і творчий

характер, має наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом. В дослідженні автору вдалося досягти його мети.

Висновок. Дисертація «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України» є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання – з'ясування ключових особливостей адміністративно-правового забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина у діяльності органів і в підрозділів СБУ, відповідає вимогам, що містяться в Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44), а її автор, Швайка Микола Миколайович, заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Офіційний опонент:

Доцент кафедри адміністративного,
господарського права та
фінансово-економічної безпеки
Сумського державного університету,
доктор юридичних наук,
доцент

Валерія МИРГОРОД

